

Деметра і Персефона

Давньогрецькі міфи

Велика богиня Деметра мала юну прекрасну дочку Персефону. Батьком Персефони був сам великий син Крона, громовержець Зевс. Одного разу прекрасна Персефона разом зі своїми подругами, океанідами, безтурботно гуляла на квітучій Нісейській долині. Як легкокрилий метелик, перебігала юна дочка Деметри від квітки до квітки. Вона рвала пишні троянди, запашні фіалки, білосніжні лілії і червоні гіацинти. Безжурно гуляла Персефона, не відавши тієї долі, яку призначив їй батько її Зевс. Не думала Персефона, що не скоро побачить вона знову ясне світло сонця, не скоро буде милуватися квітами і вдихати їх солодкі пахощі. Зевс віддав її за похмурого свого брата Аїда, володаря царства тіней померлих, і з ним мала жити Персефона в п'яті підземного царства, позбавлена світла гарячого південного сонця.

Аїд бачив, як гуляла у Нісейській долині Персефона, і вирішив зараз же викрасти її. Він упросив богиню землі Гею виростити надзвичайної краси квітку. Погодилась богиня Гея, і виросла чудова квітка у Нісейській долині; її п'яний аромат далеко розлився в усі боки, Персефона побачила квітку; ось вона простягла руку і схопила її за стебельце, ось уже зірвана квітка. Раптом розступилася земля, і на чорних конях з'явився з землі у золотій колісниці володар царства тіней померлих, похмурий Аїд. Він схопив юну Персефону, підняв її на свою колісницю і миттю зник на своїх швидких конях у надрах землі. Тільки скрикнути встигла Персефона. Далеко рознісся крикжаху юної дочки Деметри; він донісся і до морських глибин, і до високого, світлого Олімпу. Ніхто не бачив, як викрав Персефону похмурий Аїд, бачив це тільки бог Геліос-Сонце.

Богиня Деметра почула крик Персефони. Вона поспішила до Нісейської долини, скрізь шукала дочку, питала подруг її океанід, але ніде не було її. Океаніди не бачили, куди зникла Персефона.

Тяжка скорбота від втрати єдиної улюбленої дочки охопила серце Деметри. Одягнена в темний одяг, дев'ять днів, нічого не тямлячи, ні про що не думаючи, блукала велика богиня Деметра по землі, проливаючи гіркі сльози. Вона всюди шукала Персефону, всіх просила вона про допомогу, але ніхто не міг зарадити її горю. Нарешті, вже на десятий день, вона прийшла до бога Геліоса-Сонця і стала слізно благати його:

- О світлосяйний Геліосе! Ти обіжджаєш на золотій колісниці високо по небу всю землю і всі моря, ти бачиш все, ніщо не може сховатися від тебе; якщо ти маєш хоч трохи жалю до нещасної матері, то скажи мені, де моя донька Персефона, скажи, де мені шукати її. Я скрізь шукала її, але ніде не можу знайти!

Відповів Деметрі світлосяйний Геліос:

- Велика богине, ти знаєш, як я шаную тебе, ти бачиш, як уболіваю, бачачи твоє горе. Знай, великий хмарогонець Зевс віддав дочку твою за дружину своєму похмурому братові, володарю Аїду. Він викрав Персефону і повіз її до свого царства, повного страхіть. Побори ж свою тяжку журбу, богине; адже великий чоловік твоєї дочки, вона стала дружиною могутнього брата великого Зевса.

Ще дужче засмутилася богиня Деметра. Розгнівалася вона на громовержця Зевса за те, що він віддав без її згоди Персефону за дружину Аїдові. Вона покинула богів, покинула світлий Олімп,

прибрала вигляду простої смертної і, одягнувшись у темний одяг, довго блукала між смертними, проливаючи гіркі сльози.

Усе на землі припинило свій ріст. Листя на деревах зів'яло і пообпадало. Ліси стояли голі. Трава поблякла; квіти поопускали свої барвисті пелюстки і повсихали. Не було плодів у садах, посохли зелені виноградники, не стигли в них важкі соковиті грона. Раніше родючі ниви спустіли, ані билиночки не росло на них. Завмерло життя на землі. Голод панував усюди: скрізь чувся плач і стогін. Загибель загрожувала всьому людському роду. Але нічого не бачила, не чула Деметра, заглиблена у тугу за ніжно коханою дочкою.

Нарешті Деметра прийшла до міста Елевсіна. Там, біля міських мурів, сіла вона в затінку оливи на “камінь скорботи” біля самої “криниці дів”. Нерухома сиділа Деметра, неначе статуя. Прямими зборками спадав до самої землі її темний одяг. Голова її була опущена, а з очей одна по одній текли сльози і падали їй на груди. Довго сиділа так Деметра одна, невтішна.

Побачили її дочки царя Елевсіна, Келея. Вони здивувались, помітивши біля джерела заплакану жінку в темному одязі, підійшли до неї і з співчуттям спитали, хто вона. Але богиня Деметра не відкрилася їм. Вона сказала, що її звать Део, що родом вона з Криту, що її викрали розбійники, але вона втекла від них і після довгих блукань прийшла до Елевсіна. Деметра просила дочок Келея відвести її в дім їхнього батька, вона погодилась бути за служницю їхній матері, виховувати дітей і працювати в домі Келея. Дочки Келея не думали, що вводять у дім свого батька велику богиню. Але коли вводили вони Деметру в дім батька, то доторкнулась богиня головою верху дверей, і весь

будинок осяяло дивне світло. Метанейра встала назустріч богині, вона зрозуміла, що не просту смертну привели до неї дочки. Низько схилилась дружина Келея перед невідомою і просила сісти на її місце цариці. Відмовилась Деметра; вона мовчки сіла на простому стільці служниці, як і раніше, байдужа до всього, що робилося навколо неї. Служниця Метанейри, весела Ямба, бачачи глибокий сум невідомої, намагалась розвеселити її. Вона весело прислуговувала їй і своїй господині Метанейрі; голосно лунав її сміх і сипалися жарти. Посміхнулась Деметра вперше з того часу, як викрав у неї Персефону похмурий Аїд, і вперше погодилась вона вжити їжі.

Деметра залишилась у Келея. Вона почала виховувати його сина Демофонта. Богиня вирішила дати Демофонтові безсмертя. Вона тримала немовля біля своїх божественних грудей, на своїх колінах; немовля дихало безсмертним диханням богині. Деметра натирала його амброзією, а вночі, коли всі в будинку Келея спали, вона, загорнувши Демофонта в пелюшки, клала його в яскраво палаючу піч. Але Демофонт не дістав безсмертя. Побачила раз Метанейра свого сина, який лежав у печі, страшенно злякалась і стала благати Деметру не робити цього. Деметра розгнівалась на Метанейру, вийняла Демофонта з печі і сказала:

- О нерозумна, я хотіла дати безсмертя твоєму синові, зробити його невразливим. Знай же, я - Деметра, яка дає сили і радість смертним і безсмертним.

Деметра відкрила Келею і Метанейрі, хто вона, і прийняла свій звичайний вигляд богині. Божественне світло розлилося в покоях Келея. Богиня Деметра стояла велична і прекрасна, золотисте волосся спадало на її плечі, очі палали

божественною мудрістю, від одягу її лилися чудові пахощі. Впали на коліна перед нею Метанейра та її чоловік.

Богиня Деметра звеліла побудувати храм в Елевсіні і залишилась жити в ньому. При цьому храмі Деметра сама встановила свята.

Сум за ніжно коханою дочкою не покинув Деметру, не забула вона і гніву свого на Зевса. Як і раніше, не родила нічого земля. Голод ставав дедалі сильнішим, бо на полях землеробів не сходило жодної билинки. Даремно тягли бики землероба важкий плуг по ріллі - марна була їх праця. Гинули цілі племена. Зойки голодних неслися до неба, але не зважала на них Деметра. Нарешті перестали куритися на землі жертви безсмертним богам. Загибель загрожувала всьому живому. Не хотів загибелі смертних великий хмарогонець Зевс. Він послав до Деметри вісницю богів Ірідю. Швидко помчала вона на своїх райдужних крилах в Елевсін до храму Деметри, кликала її, благала повернутися на світлий Олімп до сонму богів. Деметра не зглянулась на її благання. Посилав і інших богів великий Зевс до Деметри, але богиня не хотіла повернутися на Олімп, перш ніж поверне їй Аїд її дочку Персефону

Послав тоді до свого похмурого брата Аїда великий Зевс швидкого, як думка, Гермеса. Спустився Гермес до повного страхіть царство Аїда, став перед володарем душ померлих, який сидів на золотому троні, і оповів йому про волю Зевса.

Аїд погодився відпустити Персефону до матері, але спочатку дав їй проковтнути зерно плоду граната, символ шлюбу. Зійшла Персефона на золоту колісницю чоловіка з Гермесом; помчали

безсмертні коні Аїда, ніякі перепони не були їм страшні, і миттю досяг-ли вони Елевсіна.

Забувши про все від радощів, кинулась Деметра назустріч своїй доньці і ніжно обня-ла її. Знов була з нею її улюблена дочка Персефона. З нею повернулася Деметра на Олімп. Тоді великий Зевс вирішив, що дві третини року житиме з матір'ю Персефона, а на одну третину - вертатиметься до чоловіка свого Аїда.

Велика Деметра повернула родючість землі, і знову все зацвіло, зазеленіло. Ніжним весняним листям укрились ліси; зарясніли квіти на смарагдовій мураві лук. Незабаром заколосились хлібородні ниви; зацвіли і сповнилися пахощами сади; заблищала на сонці зелень виноградників. Прокинулася уся природа. Все живе раділо і славало велику богиню Деметру і дочку її Персефону

Але щороку покидає свою матір Персефона, і кожного разу Деметра поринає в сум і знову вбирається в темний одяг. І вся природа сумує за тією, що відійшла. Жовкне на де-ревах листя, і зриває його осінній вітер; відцвітають квіти, лани пустіють, настає зима. Спить природа, щоб прокинутись у радісному сяйві весни тоді, коли повернеться до своєї матері з безрадісного царства Аїда Персефона. Коли ж повертається до Деметри її дочка, тоді велика богиня родючості щедрою рукою сипле дари свої людям і благословляє працю землероба багатим урожаєм.